

פרשת משפטים

"ארבע שומרים - ארבע דרגות בעבודת ה'"

שמות פרק כב

(שומר חנם)

(ו) כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים:

(ז) אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלוהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו:

(ח) על כל דבר פשע על שור על חמור על שיה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים

יבא דבר שניהם אשר ירשיעו אלהים ישלם שנים לרעהו: ס

(שומר שכר)

(ט) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שיה וכל בהמה לשמר ומת או נשפר או נשבה אין ראה:

(י) שבעת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ונקח בעליו ולא ישלם:

(יא) ואם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו:

(יב) אם טרף יטרף יבאהו עד הטרפה לא ישלם:

(שואל)

(יג) וכי ישאל איש מעם רעהו ונשפר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם:

(שאלה בבעלים)

(יד) אם בעליו עמו לא ישלם...

(שכיר)

....אם שכיר הוא בא בשכרו:

רש"י

(ט) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור - פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם, לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שנאמר (פסוק ו) וגונב מבית האיש, אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית לשבועה, למדת שפוטרו עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב (פסוק יא) אם גנב יגנב מעמו ישלם, אבל על האונס, כגון מת מעצמו, או נשבר או נשבה בחזקה על ידי לסטים, ואין רואה שיעיד בדבר:

(יג) וכי ישאל - בא ללמדך על השואל שחייב באונסין: בעליו אין עמו - אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו: (יד) אם בעליו עמו - בין שהוא באותה מלאכה, בין שהוא במלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שבירה ומיתה:

אם שכיר הוא - אם השור אינו שאול אלא שכור, בא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להתחייב באונסין. ולא פירש מה דינו, אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם. רבי יהודה אומר כשומר שכר:

בבא מציעא פרק ז משנה ח

....ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל ונושא שכר והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבדה ואת הגנבה:

טללי חיים (שמות עצומדים רכט-רמא)

בפרשתנו מופיעים ארבעת השומרים - "ארבעה שומרים הם: שומר חנם, והשואל, נושא שכר והשוכר" (משנה, בבא מציעא ז ח). שומר חנם הוא מי ששומר על חפצי חברו ללא קבלת תמורה. שואל הוא מי ששאל חפץ מחברו, ובמסגרת זו חייב לשמור על החפץ ולהחזירו שלם. נושא שכר הוא שומר שכר, מי שמקבל כסף עבור שמירתו. והשוכר הוא מי שמשתמש בחפץ של חברו, אך בניגוד לשואל, הוא משלם על השימוש. גם הוא, חייב לשמור על החפץ ולהשיבו שלם.

ארבעת השומרים חלוקים בדיניהם, ויש ביניהם הדרגה - שואל הוא החמור ביותר, שחייב אפילו אם קרה אונס והחפץ נפגע. הדרגה הבאה היא של שומר שכר והשוכר, השווים בדיניהם, שחייבים במקרה של גניבה ואבדה, אך פטורים אם קרה אונס לא צפוי. האחרון הוא שומר החנם, שחייב רק במקרה שפשע בשמירה.

דירוג זה בנוי מתוך העובדה שהשואל "כל ההנאה שלו" (בבא מציעא זד א). הוא משתמש בחפץ ולא משלם תמורה על כך. לכן החיוב שלו הכי גדול. הפכו הגמור - הוא שומר החנם, שאינו נהנה כלל, ורק מועיל לחברו בהיותו שומר על חפציו בחנם. ביניהם נמצאים שומר השכר והשוכר, שגם הם נהנים וגם בעלי החפץ נהנים. שומר שכר נהנה בקבלת השכר, והשוכר נהנה בכך שמשתמש בחפץ.

למעשה, כאן אנו מוצאים על ארבע צורות של מערכות יחסים בין איש לרעהו. מערכת אחת היא שהאחד מטיב עם חברו לגמרי. השניה - הוא מקבל טובה מחברו. ומערכת שלישית - שניהם נהנים איש מרעהו.

כמו שאמרנו, כל מערכות היחסים בעולם הזה הן צל והשתקפות של מערכות יחסים עמוקות יותר, בין האדם לקונו, ובין קוב"ה לכנסת ישראל. ממילא, יכולים אנו למצוא את אותה המערכת שקיימת בין אדם לחברו - גם בין אדם למקום ובין ישראל לאביהם שבשמים.

שומר חנם - שלא על מנת לקבל פרס

ראשית כל נציין את עבודת ה' מצידנו. הדרגה הגבוהה ביותר היא 'שומר חנם'. שומר חנם הוא מי שעובד את ה' ושומר את המצוות לשם שמים, שלא על מנת לקבל פרס. הוא מסור לגמרי אל ה' יתברך, ומתוך גודל אהבת ה' שומר על קלה כבחמורה, כדי לעשות נחת רוח ליוצרו בלי שום פניה וכלי שום בקשת רוח אישי. 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס' (אבות א ג). 'השומר חנם' מקפיד בשתי נקודות - האחת, הוא איננו רוצה תמורה למעשיו. איננו חושב על העולם הבא. הנקודה השנייה, הוא גם אינו שקוע בהנאה שיש לו מהמצווה. הוא איננו עובד את ה' בגלל העונג שיש מהמצוות. העונג מהמצווה מבחינה מסוימת הוא כמו 'שליחות יד בפקדון'. שליחות יד היא למעשה מצב בו השומר מועיל

בתפקידו ומשתמש בחפץ השומר. שומר החנם מקפיד שלא לשלוח יד בפקדון, כלומר שלא להפוך את עבודת ה' להנאה אישית ולרווח. הגם שאין דבר מענג יותר מעבודת ה', לא כעניין זה הוא מרוכז. הוא עושה את שלו כי זה רצון ה', ואינו מחפש לא הנאה ועונג, ולא כבוד וחשיבות. הלא אדם שעובד את ה', יכול להיות לו תענוג נפלא מעבודת ה' בעצמה. אך הקב"ה נתן לך תורה ומצוות, ואתה צריך להיות עוסק רק בעשיית נחת רוח לה' יתברך. לא להיות שקוע, לא בחשיבה על השכר בעולם הבא, וגם לא בתענוג מהמצווה כאן. אני לא מניח תפילין כי זה 'כיף לי', אלא כי זה רצון הקב"ה.

שומר שכר והשוכר - עבודת ה' וקבלת רוח

דרגה שניה היא שומר שכר והשוכר, אך הם שנים שהם אחד. ראשית, שומר שכר הוא עובד את ה', עוסק בשמירת תורה ומצוות. אלא שמה שמעניין אותו כאן זה השכר שיבוא לו לעולם הבא. העיסוק עצמו בשמירה אינו מהנה אותו, הוא לא רואה את השכר בעצם קיום התורה והמצוות. אלא שהוא יודע שיש שכר גדול לעתיד לבוא, ולשם שכר זה הוא עוסק בתורה. העולם הרוחני עוד לא מפותח אצלו כדי ליהנות מעצם התורה והמצוות, אלא עושה כי יש מזה שכר לעולם הבא.

השוכר שונה משומר שכר. כפי שאמרנו, שומר השכר זה מישהו שמתעסק בשמירה, ואגב השמירה מקבל כסף עליה. בשונה ממנו, השוכר איננו שומר. הוא בעצמו הלך לבעלים לשכור ממנו חפץ כדי להשתמש בו, אלא שתוך כדי השימוש הוא גם מחויב לשמור עליו. אם כן, השוכר בעבודת ה' הוא מישהו שאינו מעוניין לשמור את המצוות, אלא שהוא רוצה להשתמש בהם למטרות אישיות. השל"ה

אומר שזה מי שאומר 'אתן סלע לצדקה על מנת שיחיה בני' (ראש השנה ד א). כלומר, לא מעניינת אותו שמירת התורה והמצוות. הוא לא לקח את החפץ כדי לשמור עליו אלא כדי להשתמש בו. הוא רוצה שהבן שלו יהיה בריא, ולצורך כך מוכן לעשות כל מיני 'סגולות' - צדקה וכדומה. הוא עסוק באינטרס שלו, שהוא יהיה בריא, אך לצורך זה שומר תורה ומצוות. זה שונה מהשומר שכר, שומר שכר מתעסק בשמירה, בקיום תורה ומצוות, אלא שהוא לוטש עינים לשכר. לעומתו, השומר מתעסק בהנאת עצמו, בשימוש בחפץ, הוא רוצה להשתמש בבהמה, ליהנות בה לעצמו, אלא שלצורך כך צריך לשלם. השמירה היא לא המטרה, אלא היא באה בעקיפין.

שואל - רשע המרוכז בהנאת עצמו

הדרגה הפחותה ביותר היא השואל. אומר השל"ה שזהו הרשע, שעסוק אך ורק בהנאה של עצמו בלי לחת כלל לאחרים. גם בזה יש כמה דרגות. 'השואל' הנמוך ביותר הוא מי שנהנה מהעולם הזה. עסוק אך ורק בגשמיות של העולם הזה, ולעלוקה שתי בנות הב' (משלי ל טו), כל הזמן עסוק ב'הב', תביא לי. ובעדינות נציין שיש גם שואל בתוך ענייני עבודת ה', שהוא אמנם עובד את ה' בתורה ומצוות, אך אך-ורק כשביל התענוג שלו. לא כי ה' ציווה, אלא כי זה מה שמענג אותו יותר מכל דבר אחר, ואילו היה מתענג על משהו אחר, היה מוניח את רצון ה' ופונה אל הדבר האחר, חלילה.

כידוע, השואל חייב אפילו באונס, גם אם אינו אונס והחפץ התקלקל - השואל חייב. אף על פי שבכל התורה כולה 'אונס רחמנא פטריה' (עבודה זרה נז ב), בשואל הוא חייב. בהלכה יש דיון בשאלה מדוע השואל חייב באונסים, ולפי חלק מהשיטות הסיבה היא מפני שאנו מחשיבים את השואל כאילו הוא הבעלים על החפץ (ראה נתיבות המשפט, ח"מ ש"מ ס"א בסופו, 'תוס' כנא קמא יא ב ד"ה 'איני'). ממילא, כמו שאם לבעלים נהרס חפץ הם נושאים בתוצאות, כך גם השואל, שנחשב כמו הבעלים, ולכן הוא נושא בתוצאות. ליסוד הלכתי זה יש עומק רוחני עמוק ופנימי מאוד. אם נתבונן בשאלה, מפני מה 'אונס רחמנא פטריה'? התשובה היא, שאונס הוא למעשה מצב בו ניטלה לאדם הבחירה התופשית.

למעשה, כל המצבים של אונס הם בעצם התערבות של ההשגחה העליונה, שמסיבות כסדרות נטלה את הבחירה מהאדם וגלגלה שיקרו דברים. אונס הוא למעשה רגעים בהם הקב"ה נוטל מהאדם את הבחירה ומנהל את העולם בעצמו. סיבת הפטור במצבים אלו הוא מפני שהאדם אינו בעלים על עצמו, אלא הקב"ה הוא הבעלים של הכל, "קָנָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ" (בראשית יד יט), וממילא - בשעה שהתרחש אונס, הרי זה מפני שהבעלים העליון נוטל לידיו את הדברים שבבעלותו ועשה בהם כרצונו.

נמצאנו למדים, שיסוד הפטור מאונס הוא מפני שהאדם אינו בעלים. כל זה נכון ביחס לכל אדם, מה שאין כך בשואל. השואל, הריהו הרשע שמרוכז רק בטובת עצמו, הוא ח' כאילו רק הוא קיים בעולם, הוא הבעלים על העולם והכל נברא להנאתו. לפיכך, כל כך גדלה אטימותו כלפי שמיא, עד שגם במצבים של אונס מלמעלה, מגלגלים עליו את החובה. מפני שהוא בתודעתו כלל אינו מכיר בכך שה' הוא הבעלים.

'שאלה בבעלים' - מידתו העליונה של דוד המלך

אם כן, השל"ה אומר שהשואל הוא הדרגה הנמוכה ביותר, שכל ההנאה לעצמו. והנה: מצינו מצב שבו השואל אינו מתחייב בכלום. ונמתי? במצב של 'שאלה בבעלים', כלומר הוא שאל את החפץ, אבל בעלי החפץ נמצא עמו. זה מה שכתוב בתורה - 'אִם בָּעָלְיוֹ עִמּוֹ לֹא יִשְׁלַם'. כאן אנו נחשפים לדרגה מיוחדת במינה של שואל, שהוא מצב של שואל בקדושה, דרגה גדולה בעבודת ה', השונה בתכלית מהשואל הקודם, שהוא מצב של שואל את החפץ בלי הבעלים. יסוד זה ניתן להסיק מדברי 'אור החיים' הקדוש האומר (שמות כב ה) שמי ששאל בהמה של הקדש יהיה פטור תמיד, מפני שהקב"ה הוא הבעלים של הבהמה, והקב"ה הרי קלא כל הארץ כבודו, כך שתמיד זוהי שאלה בבעלים...

דרגה זו של שואל בקדושה, היא דרגתו של דוד המלך, עליו נאמר "תָּיִם שָׁאַל מִקֶּדֶד נִתְתָּה לוֹ" (יהלים כא ה). השואל הוא מי שרק מקבל בלי לתת. במצב בו השואל אינו מודע לכך שהוא מצד עצמו חסר כל, וכל מה שיש לו ניתן ממישהו אחר, זהו מצב של שאלה בלי בעלים. כלומר הוא מקבל, אך לא מודע לבעלים שנותן לו את השפע. מה שאין כן מי שמקבל, אך יודע ממעמקי ליבו שאין לו מעצמו כלום, "לִית לִיה מַגְרָמִיָּה כְּלוּם", וזו מידתו של דוד המלך, שלא היה לו מעצמו כלום, ורק קיבל מאת ה', אלא שהיה בכל חייו חדור בהכרה שהכל ממנו יתברך. דוד המלך היה בדרגה של 'שאלה בבעלים', הוא שאל וביקש מאת ה', אך תמיד הבעלים היה נוכח לנגד עיניו, ולעולם הוא לא הסתכל רק על מה שקיבל, אלא נשא עיניו למי שנותן לו את שפעו וטובו. זוהי דרגת הנוקבא, כנסת ישראל, שאין לה מעצמה

כלום, אך בכל עת מלאה היא הודאה ואהבה עמוקה אל דודה, מקור השפע והברכה.

בחינה מסוימת זוהי הדרגה הגבוהה ביותר. שכן הלא השואל 'כל ההנאה לעצמו'. השואל נהנה ממש מהחפץ. בניגוד לשומר חנם, שאם הוא נהנה הוא כבר איננו שומר חנם אלא שומר שכר, והיינו שההנאה מורידה אותו דרגה. לא כן השואל בבעלים. הוא נהנה, אך היות וכל כולו חדור בכל לב בדבקות מוחלטת בבעלים, בו יתברך, אזי אין שום בעיה שהוא נהנה. כי למעשה הוא כלל אינו חושב על עצמו, אלא על הבעלים. ואף ההנאה שלו איננה נעשית לשם ההנאה, אלא כי זה בעצמו רצונו של הבעלים.

שלושת ה'בבות' - שלושה מצבים בין הקב"ה וישראל

למעשה, כל סדר נזיקין עוסק במערכת יחסים בין איש לרעהו. אך כפי שראינו קודם לכן, כל מערכות היחסים בעולם הוזה הן צל והשתקפות של מערכת יחסים פנימית שבין הקב"ה ועם ישראל. "למען אָתִי וְרַעֲי" (תהלים קכ"ח), הקב"ה נקרא רַע של עם ישראל. ממילא, את כל הסוגיות במסכתות אלו של נזיקין ניתן לדרוש על השורש העליון, שהוא היחס בין קוב"ה ועם ישראל. ואכן, יש זוהר נפלא ומלג קצח

א, שמסביר את המהות הפנימית של שלוש ה'בבות', ואפשר שממנו משמע שהבבות הן שלושה שלבים במערכות יחסים בין הקב"ה ועם ישראל: חורבן, גלות וגאולה. ראשית נציין שמסכת בבא-קמא - עניינה נזיקין. יש כאן שני אנשים שמזיקין זה לזה. הם רבים ומחריבים זה את זה. במסכת בבא מציעא - שני האנשים, אינם רבים ומזיקים במזיד, אלא טוענים ביניהם טענות בעקבות בעיות שהתגלעו ביניהם. בבא מציעא עוסקת גם באבדות ובשומרים. אבידה, זו מערכת יחסים טובה, שבו האחד רוצה להשיב אבידה לחבירו. כמו כן, גם המציאות של 'שומרים' היא מערכת יחסים טובה. אני אמור לשמור על שלך, אתה שומר על שלי. אחר כך, בבבא בתרא, עולים למערכת יחסים הרבה יותר מתוקנת, כאן מדובר בשותפות. "השוותפין שרצו לעשות מחיצות" (משנה בבא בתרא, א א). כאן, גם לא עוסקים במטלטלין, אלא בקרקעות, נכסי דלא גיירי.

אם כן, בעניין מערכת היחסים בין הקב"ה לעם ישראל, אי שומסכת בבא קמא זה זמן החורבן. אנו חנו מזיקין כביכול כלפי שמיא, בחטאים, והקב"ה מצידו מחריב את הבית. כל אחד מזיק את חבירו. בבא מציעא מתחילה ב'שנים אחזין בטלית'. מהזוהר נראה שמפני מה חכמי המשנה בחרו להתחיל בזה? כי 'טלית' - זו כנסת ישראל, 'תְּפִלָּה לְעַנִּי כִּי יֵעֲטֶף' (תהלים ק"א). בתיקוני זוהר כתוב שטלית היא כנסת ישראל (נ"ב), והיינו בשעה שכנסת ישראל מצויה בגלות, בבחינת טלית קטן, ואז היא אבידה. "וְכָאֵן תֵּאבְדִים בְּאַרְץ אֲשׁוּר" (ישעיה כ"ג), זהו שנים אחזים בטלית, שמצאו טלית אבודה. במסכת בבא מציעא עוסקים במטלטלין, שזה עם ישראל המטלטלים בגלות, אשר הם גם אבידה המתבקשת על ידי בעליה - הקב"ה. וכן גם הם חפץ הנשמר על ידי השומר מלעילא. יש בגלות גם בחינת אבידה, שהם הפרקים הראשונים של בבא מציעא, וגם בחינת שומרים, שהם המשך הפרקים. בבא מציעא כולה מטלטלין - פקדונות, שומרים, אומנים, בבא-מציעא היא המסכת של הגלות, עם ישראל מטלטל מארצו. יש שמירה של הקב"ה עלינו, ושמירה שאנו שומרים את קדושת ה' בזמן הגלות. הוא יתברך הפקיד בידינו את קדושת התורה והמצוות, ואנו - "בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רִחְמִי" (תהלים לא ו), בגלות נפרדנו מה', אך נשאר קשר, וזה על ידי הפקדון, שה' הפקיד בידינו את קדושת השכינה, ואנו הפקדנו בידו את חיינו. בגלות הקשר הוא באמצעות חוליה מקשרת. זה היה בזמן הגלות.

בבבא בתרא כבר מגיעים לגאולה. עוסקין בקרקעות, גדל"ן. קרקעות זו ארץ ישראל, כידוע. יש ראב"ד חשוב בעניין שבועה על קרקעות, שמביא שיטה של

הגאונים (עיי' טור ובית יוסף ח"מ סי' צ"ה ס"א) האומרת שהכלל שאין נשבעין על הקרקעות (אם יש טענה בין אנשים על קרקעות, מהתורה אין בית דין משביעין על טענה זו, שאין נשבעין על כפירת שבעור קרקעות, ראה שבועות מב ב), הוא דווקא בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ, ושורש העניין הוא שעם ישראל החי בגלות איננו מתכוון כלל להשתקע שם, ובעניין קרקעות חוצה לארץ 'כמטלטלי דמו'. יסוד העניין הוא שכל רגע עתידין לעלות לארץ, לכן קרקעות חוצה לארץ כמטלטלין הם. אחר כך חוזרים לארץ ישראל, במסכת בבא בתרא. כך הזוהר הקדוש אומר ומביא את שלוש הדרגות - חורבן, גלות וגאולה.

שנוכה לראות ישועות ונחמות בגאולת גוי ואלהיו במהרה בימינו, ונוכה לגאולה שלמה בעגלא ובזמן קריב, אמנ!

בתיבות שלום – "האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזקין"

איתא בגמ' (ב"ק ל.) אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזקין, רבא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות. וצריך ביאור דבשלמא מילי דאבות ומילי דברכות מובן השייכות שלהם להאי מאן דבעי למהוי חסידא, אך מה ענין מילי דנזקין לחסידות, במה נשתנו מילי דנזקין משאר דיני ממונות שבתורה שהם חיובים מדינא.

ועל דרך העברה י"ל דמרומו בזה, ע"פ מד"א ארבעה אבות נזיקין השור והכור המכעה וההכער, ארבעה אלו מכוונים כנגד ד' חלקי היצה"ר הנמצאים באדם. השור מרמו על גיאות, וכמאהו"ל (שמ"ר כג) גאה שבכהמות שור. הבור ענינו הנפילה ביאוש רח"ל כאשר נדמה לו שהוא אבוד לגמרי, שזה מביאו כבר לכלל העברות. המכעה זה השן היינו תארת אכילה, וההכער מרומז לתאוות שהיצה"ר בוער בו כאש. ואלו הם ארבעה אבות נזיקין השורש לכל הרע. והאי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזקין, לעקור את ד' שרשי הרע הללו הנמצאים באדם.

וי"ל עוד בביאור האי מאן דבעי למהוי חסידא, דהנה תואר חסיד הוא מגורת חסד, דחסד הוא הפעולה וחסיד הוא איש החסד, היינו שעצם עצמותו ומהותו אך טוב וחסד, ומחמת זה נמשך לעשות פעולות של חסד. והאי מאן דבעי למהוי חסידא, לא נאמר כאן שרוצה לקיים מצוות ומעש"ט, אלא דבעי למהוי חסידא, שרוצה להיות כאמור חסיד שעצמותו ומהותו תהיה שורש הטוב, שמכח זה מקיים ועשית הישר והטוב בעיני ה'. הדרך בזה היא כמש"כ המהר"ל בדרך החיים (אבות פ"א), דענין השלמות כולל ג' חלקים, שלם בינו לבין בוראו, שלם בינו לבין חבריו, ושלם בינו לבין עצמו, ג' חלקי השלמות הללו הם תכלית השלמות. והוה ב"י ג' הדעות שהובאו כאן להאי מאן דבעי למהוי חסידא שרוצה להפך מהותו לטוב בעצם. רב יהודה אומר לקיים מילי דנזקין, שהוא חלק השלמות של שלם עם חבריו, שלא איירי כאן אחרי שהויק, שישלם לחברו ויפייסו, דוה אינו מילי דחסידות אלא

מעיקר הדין, אלא מילי דחסידות הוא זה שמלכתחילה נזהר שלא יגיע ממנו כל נזק וצער לזולתו. כמו דאיתא לעיל מינה שם בגמ', חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ג' טפחים בעומק האדמה, כדי למנוע כל אפשרות שינזקו כנ"א על ידיהן, שהפליגו בגודל הזהירות והשמירה מלכתחילה לכל יגרם על ידם נזק ועגמ"ג לזולת. וזהו האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזקין, שיוהר מלהזיק את חברו בממונו, וכ"ש בגופו וכן בדבור או בכל ענין שעלול לגרום לו צער ונזק, שוהו חלק השלמות של שלם עם חבריו. ומילי דאבות הוא ענין השלמות בינו לבין עצמו, שמסכת אבות כולה הדרכה לאדם בעניני מרות איך יגיע לשלמות עם עצמו, שלא איירי רק במה שלא יפריע ויפגע בזולת, אלא איך יתקן מדות עצמו כדי להגיע לשלמות. וכמו שאמרו הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, אף שאינם נוגעים לזולת והם בין האדם לעצמו, שמוציאים אותו מן העולם הרוחני. כל עוד שאין האדם מקיים מילי דאבות ומדותיו מקולקלות, אם בקנאה תאוה וכבוד ואם בכל עניני כעס או עצבות ועצלות, הר"ז גורם לו שאינו שלם עם עצמו. וכמאמר מרן אדמו"ר כב"א זי"ע עה"פ (דברים יז) דברי ריבות בשערין, היינו בשערין שלך, שבשערין הפנימיים ישנם דברי ריבות. השכל שבמה מבין כך ותשוקות הלב משתוקקים אחרת וכלי המעשה נמשכים למעשי נפש הבהמי. וכמאה"כ (תהלים לח) אין שלום בעצמי, היינו שהוא חסר שלמות בקרבו. כאשר יהודי אינו כפי שצריך להיות הריהו תמיד חסר שלמות, לעולם אינו שמה וחייז אינם חיים. שכן הנשמה חלק א' ממעל שבקרבו גורמת לו שתמיד תייסרך רעתך. ומילי דברכות הוא ענין השלמות בינו לבין בוראו, שהמשמעות הפנימית של מילי דברכות שכלל ההנאות שנהנה משים אל לבו כי לה' הארץ ומלוואה, והנאה זו היא של הקב"ה והוא הנותן לו בטובו להנות ממנה, והריהו מחויב להודות לה' ולברכו על הנאה זו, ועי"ז הוא מתקן את האכילה שאוכל ואת כל ההנאות

שנהנה ומעלה אותם לשרשם ולמקורם (ונמעין ביאור זה יש באגדות מהרש"א על האי ענינא). ועי"ז ג' חלקי השלמות מגיע למהוי חסידא.

